

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

عضویت در خبرنامه

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

مباحث پیشرفته یادگیری عمیق؛ شبکه های توجه گرافی (GAN)

مباحث پیشرفته یادگیری عمیق؛
شبکه های توجه گرافی
(Graph Attention Networks)

آموزش استفاده از وب آو ساینس

کارگاه آنلاین آموزش استفاده از
وب آو ساینس

کارگاه آنلاین مقاله روزمره انگلیسی

دیدگاه ناشران دربارهٔ ثبات سیاسی و اقتصادی حاکم بر نشر کتاب طی سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳

دکتر محمدحسین دیانی^۱

نسترن تجدد^۲

چکیده

در این پژوهش، دو فرضیه زیر مورد بررسی قرار گرفته است:

۱. رشد سال افزون انتشار کتاب در سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳، بیش از آنکه نمایانگر بی‌ثباتی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و شتابزدگی در حوزه نشر برای پاسخدهی به نیازهای روزمره باشد، مبین ثبات نسبی حاکم بر دنیای نشر کتاب است که برنامه‌ریزی دقیق‌تر، اجرا و سوددهی مناسب‌تر را میسر ساخته است.

۲. رشد کمی انتشارات در سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳، افزون بر موارد مندرج در فرضیه اول، تحت تأثیر یکی یا ترکیبی از عوامل و فواید مادی، افزایش مؤسسه‌های آموزشی، کتابهای کودکان و کتابهای سازمانهای دولتی نیز بوده است:

۱. استاد دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی مشهد

تمامی کتابهای منتشر شده طی سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳ و نیز تمام ناشرانی که به طور متوسط هر سال ۱۰ عنوان کتاب منتشر کرده و در هجدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران (سال ۱۳۸۴) شرکت داشته‌اند، جامعه آماری پژوهش را تشکیل داده‌اند.

چهار پرسش از فرضیه کلی که مربوط به عوامل درون سازمانی نشر بود مورد تأیید قرار گرفت و شش پرسش از فرضیه کلی که مربوط به عوامل برون سازمانی بود و بیشترین ارتباط را با ثبات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی نشر داشتند، مورد تأیید قرار نگرفت. اما در همه این شش مورد، آمار موافقان در مقایسه با مخالفان (با حذف بی‌تفاوتها) بیش از ۵۰٪ بود (دامنه ۵۸٪ - ۵۰/۵٪). بنابراین، با تقسیم عناصر متشکله فرضیه کلی به دو خرده مقیاس معیارهای درون‌سازمانی و برون‌سازمانی، نتیجه گرفته شد که خرده مقیاس درون‌سازمانی فرضیه کلی تأیید می‌شود و خرده مقیاس برون‌سازمانی آن تأیید نمی‌شود.

کلیدواژه‌ها: نشر کتاب، ناشران، ثبات سیاسی، ثبات اقتصادی

مقدمه

به گواهی آمار و اطلاعات مربوط به نشر کتاب در ایران، در دو برهه زمانی کوتاه، با وجود عدم تغییر متناسب در بسیاری از متغیرهای تأثیرگذار (افزایش مؤسسه‌های آموزشی - پژوهشی، افزایش تعداد دانشجویان و دانش‌آموختگان، افزایش بودجه‌های تحقیقات و افزایش حمایت‌های قانونی و مالی دستگاه‌های دولتی و افزایش باسوادان و تحصیل‌کردگان)، بر تعداد انتشار کتابهای فارسی به میزان زیادی افزوده شده است. اولین دوره، سالهای ۱۳۲۸ تا ۱۳۳۲ و دومین دوره سالهای ۱۳۵۶ تا ۱۳۵۸ است. در این دو دوره، جامعه دستخوش تغییرات سیاسی شدید بوده، آزادیهای بسیاری برای نشر کتابها با هر محتوایی وجود داشته و باسوادان و بی‌سوادان جامعه به کسب آگاهی از نظریات متفاوت برای درک اندیشه‌های گوناگون و تصمیم‌گیری، علاقه‌مند بوده‌اند. در این دوران، توجه عمومی به مطالعه کتابهایی بوده است که در حوزه‌های علوم اجتماعی و انسانی برای پاسخگویی به نیازهای فوری مردم به نگارش در آمده و منتشر می‌شدند و مثلاً، آن‌گونه که نورالله مرادی نوشته است: «در سال ۱۳۵۷ تعداد عناوین منتشر شده در حوزه علوم انگشت‌شمار بوده است، در حالی که بیش از صد میلیون نسخه کتاب در حوزه‌های علوم اجتماعی و سیاسی منتشر شد...» (مرادی، ۱۳۵۸، ص ۱-۷).

دیدگاه ناربارهٔ ثبات سیاسی و اقتصادی حاکم بر نشر کتاب ... / ۳۵

به باور عبدالحسین آذرنگ، در بحرانهای سیاسی مانند بحرانهای سالهای ۱۳۲۸ تا ۱۳۳۲ و ۱۳۵۷ تا ۱۳۵۸ که از تسلط دولت کاسته می‌شود، به شدت بر حجم انتشار کتاب افزوده می‌شود و با غلبه بر بحران سیاسی، از حجم انتشار کتاب به شدت کاسته می‌گردد. در دورانی مانند دهه ۱۳۴۰ که دوران نسبی ثبات و آرامش، رشد اقتصادی و فعالیتهای علمی - فرهنگی بوده است نیز انتشار کتاب به لحاظ کمیّت با رشد روبرو بوده است. گرچه این رشد از شدتی قابل توجه برخوردار نبوده، اما در مقایسه با دورانهای قبل از خود، که گاه بسیار افزایش و گاه بسیار کاهش می‌یافته است، همواره سیر صعودی داشته است. آذرنگ می‌نویسد: «هنگامی که نوعی ثبات سیاسی (به هر شکل) و نوعی ثبات اقتصادی کم‌تورم حاکم می‌باشد، مانند سالهای ۱۳۳۹ تا ۱۳۴۹، منحنی انتشار کتاب به سیر صعودی خود ادامه می‌دهد» (آذرنگ، ۱۳۷۴، ص ۵۰-۳۷).

بسیاری از مطالعات مربوط به رشد علم نیز مؤید این مطلب است که علم و دانش در دورانی که ثبات سیاسی حاکم و اوضاع اقتصادی نسبتاً مناسب است، به بالندگی دست می‌یابد که نمودی از آن رشد انتشارات، بویژه انتشارات در حوزه‌های علمی در قالب کتاب و مجله است.

توجه به تجربه تاریخی (دورانهای بحرانهای شدید سیاسی و دورانهای ثبات سیاسی و اقتصادی) که در بالا به آن اشاره شد، از یک سو و توجه به رشد قابل توجه تعداد عناوینی که در سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳ منتشر شده است از سوی دیگر، این اندیشه را به ذهن می‌آورد که احتمالاً در سالهای بعد از ۱۳۷۶، نوعی ثبات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی با تأثیر مثبت بر دنیای نشر کتاب در ایران حاکم بوده است. در این تحقیق، این نوع برداشت در قالب فرضیه‌های زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱. رشد سال افزون انتشار کتاب در سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳، بیش از آنکه نمایانگر بی‌ثباتی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و در نتیجه شتابزدگی در حوزه نشر برای پاسخدهی به نیازهای روزمره باشد، مبین ثبات نسبی حاکم بر دنیای نشر کتاب است که برنامه‌ریزی دقیق‌تر، اجرا و سوددهی مناسب‌تر را میسر ساخته است.

۲. رشد کمی انتشارات در سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳، افزون بر موارد مندرج در فرضیه اول، تحت تأثیر یکی یا ترکیبی از عوامل زیر نیز بوده است:

الف) فواید مادی متأثر از یارانه‌های دولتی (کاغذ، زینک، فیلم و مقوا و خریدهای کلی وزارت ارشاد) برای ناشران و سهولت امکانات فنی نشر.

ب) افزایش مؤسسه‌های آموزشی و دانشجویان و در نتیجه انتشار زیاد کتابهای درسی و کمک‌درسی.

ج) آمار بالای نشر کتابهای کودکان

د) حضور تأثیرگذار سازمانهای دولتی یا سازمانهای حمایت مالی شده از سوی دولت، در عرصه نشر.

تحولی که از سال ۱۳۷۶ در حوزه نشر کتاب و نیز مطبوعات در ایران به وقوع پیوسته و افزایش همه ساله تعداد عنوانهایی که در هر دو این حوزه‌ها منتشر می‌شود، نویددهنده آن است که رفته رفته در حال تبدیل شدن به جامعه‌ای علمی هستیم. افزایش مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی، افزایش بودجه تحقیقات و افزایش تعداد دانشجویان و تحصیل‌کردگان که سه عامل از عاملهای چهارگانه رشد علم و فناوری در هر کشور هستند، از سالهای بسیار دور همواره در جریان بوده است، اما این سه بدون تغییر متناسب در رشد تعداد انتشارات و وجود ثبات در این رشد، اطمینان ما را به واقعیت یافتن شرایط رشد علم و فناوری بالا نبرده بود. با پدیده رشد قابل توجه و سال افزون انتشار کتاب و نیز رشد نسبتاً بادوام مطبوعات در سالهای بعد از ۱۳۷۶، کشور به چهار معیار لازم برای رشد علم و فناوری دست یافته است؛ زیرا هر چند آرام آرام، اما پیوسته در حال فقرزدایی از پدیده تعداد عناوین کتابها و مطبوعاتی هستیم که همه ساله در ایران منتشر می‌شوند.

در این شرایط، کتابداران مانند دیگر حرفه‌مندان ناگزیرند با مطالعه و پژوهش، با قواعد حاکم بر مواد، ابزارها و فرایندهایی که با آنها سر و کار دارند، بیش از گذشته آشنا شوند. در حوزه کتابداری، مهم‌ترین ابزار و مواد، منابع مکتوب و غیرمکتوبی است که کتابداران موظف به شناسایی قواعد حاکم بر تولید، توزیع و استفاده از آنها می‌باشند.

دیدگاه ناربارۀ ثبات سیاسی و اقتصادی حاکم بر نشر کتاب ... / ۳۷

هدفی که در این تحقیق دنبال می‌شود، بر مورد اول یعنی تولید کتاب تأکید دارد و بر آن است تا بیش از گذشته علل و شرایطی را که به رشد تعداد انتشار کتاب در کشور منجر می‌شود و زمینه را برای رشد جایگاه کتابداری فراهم‌تر می‌سازد، بازشناسد. علل بسیاری ممکن است در این مورد دخالت داشته باشد، اما در این تحقیق دیدگاه ناشران درباره علل اجتماعی (ثبات سیاسی، اقتصادی) که برنامه‌ریزی و اجرای برنامه را برای آنان میسر می‌سازد، بیش از موارد دیگر مورد توجه قرار گرفته است. در عین حال، همزمان با مورد قبلی، نقش چند عامل تأثیرگذار که بیش از موارد دیگر در ادبیات حرفه به آنها اشاره می‌شود، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

پیشینه پژوهش

در بررسی پژوهشهای انجام شده در حوزه نشر، به موارد مشابه بسیاری برمی‌خوریم که هر یک با نگاهی متفاوت از زاویه‌ای خاص وضعیت نشر در زمانها و مکانهای مختلف را بررسی نموده‌اند، اما در همه پژوهشها بر نقش عوامل محیطی و اجتماعی در تأثیرگذاری بر اوضاع نشر تأکید شده است:

برای مثال، علیرضا مهدیانی و حسن مرتضوی طی یک طرح پژوهشی با عنوان «سیمای نشر کتاب در ایران طی دو دهه اخیر»، به بررسی و تحلیل وضعیت نشر در ایران پرداخته‌اند. این پژوهش از نوع مطالعات اسنادی است که منابع ثانویه داده‌های مربوط به تولید و نشر کتاب را مبنای بررسی و تحلیل خود قرار داده. هدف از اجرای این طرح پژوهشی، تهیه منبعی از اطلاعات و آگاهی در مورد سیر تحولات نشر کتاب در سالهای پس از انقلاب بوده است تا با شیوه‌ای علمی، مبنایی برای راهنمایی سیاستها و تصمیم‌گیریهای آینده فراهم شود. برای گردآوری اطلاعات کتابهای منتشر شده، از کتاب کارنامه نشر و برای مقایسه روند نشر کتاب در ایران، با چند کشور منتخب از سالنامه‌های آماری یونسکو استفاده شده است. یافته‌های این طرح پژوهشی نشان می‌دهد که طی ۲۴ سال گذشته یعنی سالهای ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۱، جمعاً ۲۴۹۵۳۳ عنوان کتاب در ایران منتشر شده

و نشر کتاب در این مدت میانگین نرخ رشدی حدود ۲۲٪ داشته است. در این دوره، رده «دین» با ۵۲۶۳۴ عنوان کتاب و ۲۱/۱٪ سهم از کل کتابهای منتشر شده، در ردیف نخست و ادبیات و علوم عملی به ترتیب با ۲۰/۶٪ و ۱۲/۱٪ سهم، در ردیفهای دوم و سوم قرار گرفته‌اند. رده‌های کلیات، فلسفه، روانشناسی و هنر با برخورداری از کمترین سهم، مرتبه‌های پایانی این مقایسه را احراز نموده‌اند. از لحاظ نرخ رشد آمار نشر، طی این دوره، دو رده دین و علوم عملی بیشترین و رده تاریخ و جغرافیا کمترین نرخ رشد را داشته‌اند.

مهم‌ترین متغیر اثرگذار بر افت و خیزها و تحولات آمار نشر کتاب در ایران، تحولات اجتماعی ذکر شده که پس از انقلاب اسلامی در ایران رخ داده است. در سالهای نخستین پس از انقلاب، بالاترین نرخ رشد در نشر کتاب دیده می‌شود (میانگین ۵۲٪)، پس از آن، همزمان با دوران جنگ تحمیلی دوره رکود فرا می‌رسد (میانگین نرخ رشد ۵٪)، در فاصله سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۵ شاهد بهبود در آمار نشر کتاب هستیم که این آمار با میانگین نرخ رشد ۱۰٪، دوباره در حال رونق گرفتن است. در سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۱ نرخ رشد تولید کتاب آهنگی تندتر به خود می‌گیرد (میانگین ۱۲٪).

در بخش پایانی این پژوهش نیز روند آمار نشر کتاب در ایران با کشورهای مصر، ترکیه، مالزی، فرانسه و انگلیس مقایسه شده است. این مقایسه نشان می‌دهد که طی سالهای ۱۹۹۲ تا ۱۹۹۵ میلادی (۷۴-۱۳۷۱) ایران با متوسط آمار نشر ۹۲۲۱ عنوان، در این مجموعه همواره در ردیف سوم قرار داشته و از سه کشور ترکیه، مصر و مالزی جایگاه برتری داشته است. در همین دوره، کشور انگلستان در این مجموعه با متوسط انتشار سالانه ۱۰۵۰۱۵ عنوان، در ردیف نخست جای دارد. کشور فرانسه، با متوسط انتشار سالانه ۵۰۴۵۷ عنوان (حدود نصف آمار نشر انگلستان) در ردیف دوم است. کشور مصر نیز با متوسط انتشار سالانه ۲۵۷۴ عنوان، در آخرین ردیف قرار گرفته است (مهدیانی و مرتضوی، ۱۳۸۲).

«هنری چاکاوا»^۱ نیز در یک طرح پژوهشی با عنوان «صنعت نشر کنیا: بی‌نیازی و وابستگی»، به بازنمایی و شرح ریشه‌ها، موفقیتها و ضعفها و مشکلات و چالشهای صنعت

۱. Chakava, Henry

دیده‌گاه‌ناربارۀ ثبات سیاسی و اقتصادی حاکم بر نشر کتاب ... / ۳۹

نشر کتاب در کنیا پرداخته است. در این پژوهش، وضعیت ناشران و میزان انتشارات این کشور در زمینه‌های مختلف موضوعی مورد بررسی قرار گرفته است. بررسی زمینه‌های موضوعی منتشر شده در این کشور نشان می‌دهد که کتابهای مذهبی بیشترین و کتابهای با موضوع کلیات کمترین حجم انتشار را تشکیل داده‌اند. انتشار کتابهای کودکان و نوجوانان در حال گسترش و افزایش است و کتابهای علمی و تحقیقاتی کمتر در خود کشور منتشر شده و بیشتر، از سایر کشورها به کنیا وارد می‌شوند.

یافته‌های این طرح پژوهشی نشان می‌دهد که سیاستهای دولتی برای کنترل، نظارت، هماهنگی و قانونگذاری صنعت نشر در این کشور موجود نیست و این صنعت از حمایت‌های دولتی در جهت اصلاح سیستم و ساختار برخوردار نمی‌باشد. صنعت نشر کنیا تنها زمانی می‌تواند به استقلال و بی‌نیازی برسد که توسط دولت حمایت و کنترل شود و طرحهایی که برای توسعه این صنعت طراحی می‌شوند، تصویری از نیازها و کمبودهای فعلی این صنعت را در خود منعکس کند. عادت به مطالعه و کتابخوانی در این کشور در سطح پایینی است و تعداد نیروهای آموزش دیده و حرفه‌ای در حوزه‌هایی مانند ویرایش، طراحی، تولید و بازاریابی کتاب بسیار کم است. عمده‌ترین مشکل ناشران در این کشور، کمبود سرمایه است. به همین دلیل، تولید یک کتاب از زمانی که نویسنده آن را به ناشر تحویل می‌دهد تا زمانی که ناشر آن را به چاپ می‌رساند، ممکن است چند سال به طول بینجامد در نتیجه، ناشران بزرگ کنیا انگیزه کافی در کار خود ندارند.

کنیا ۴۰٪ از کتابهای علمی مورد نیاز خود را از دیگر کشورها وارد می‌کند. بنابراین، انتشار کتابهای دانشگاهی، فنی و کتابهای مرجع باید توسط ناشران محلی مورد توجه قرار گیرد و مدارس و دانشگاهها و مراکز آموزشی از نظر نیاز به منابع اطلاعاتی نیازسنجی شوند.

در بخش پایانی این پژوهش نتیجه‌گیری شده که صنعت نشر کنیا باید به سوی مستقل شدن پیش برود و راهکارهایی برای دسترسی به این هدف ذکر شده که عبارتند از:

۲. Kenya publishing: independence and dependence

- توجه به وضعیت موجود و استفاده از حداکثر توان و قابلیت‌های داخل کشور جهت بهبود وضعیت فعلی.
- مشارکت دولت در جهت بهبود وضعیت فعلی و وضع قوانین و مساعد کردن محیط و کاهش قیمت کاغذ.
- ایجاد سازمانهای حرفه‌ای تولید، نشر و توزیع کتاب که بتوانند در عین رقابت، به همکاری نزدیک با یکدیگر پردازند.
- صنعت نشر موجود توسط افراد حرفه‌ای آموزش دیده و متخصص که مهارت مدیریتی نیز دارند، مورد بررسی قرار بگیرد (Chakava, ۱۹۹۶).

جامعه آماری، تعداد نمونه

جامعه آماری این پژوهش، تمامی کتابهای منتشر شده در فاصله سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳ است. نیز تمام ناشرانی هستند که طی این سالها به طور متوسط هر سال ۱۰ کتاب منتشر کرده و در هجدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران (۱۳۸۴) شرکت داشته‌اند. تعداد این ناشران ۱۲۷ مورد است. شایان ذکر است تمامی ناشرانی که به طور متوسط سالیانه ۱۰ کتاب منتشر کرده بودند، در این نمایشگاه نیز حضور داشتند.

چگونگی گردآوری اطلاعات

- برای گردآوری اطلاعات مربوط به تعداد کتابها، ابتدا منابعی که آمار کتابهای منتشر شده در ایران را دارا می‌باشند، مورد بررسی قرار گرفت. این منابع عبارتند از:
- نشریات کتابشناسی ملی ایران
 - کتابهای کارنامه نشر، منتشر شده توسط خانه کتاب تهران
 - لوحهای فشرده کتابشناسی ملی ایران
 - لوحهای فشرده کتیبه، منتشر شده توسط خانه کتاب تهران
 - اطلاعات موجود در بانک اطلاعاتی خانه کتاب تهران
 - سالنامه‌های آماری یونسکو.

با بررسی و مطالعه ویژگیها و قابلیت‌های هریک از منابع فوق و با نظر به نوع طبقه‌بندی، دقت عمل نسبی در ثبت، روزآمدی و دامنه پوشش زمانی، مشخص شد اطلاعات موجود در بانک اطلاعاتی خانه کتاب نسبت به سایر موارد جامعیت بیشتری دارد. بنابراین در پژوهش حاضر از بانک اطلاعاتی خانه کتاب به عنوان منبع آمار رسمی نشر کتاب در کشور، استفاده شده است؛ بدین ترتیب که با استفاده از امکان گزارش‌گیری بر اساس فیلد تاریخ نشر، گزارشی از تعداد کل کتابهای منتشر شده در هر یک از سالهای ۷۶ تا ۸۳ تهیه گردید.

از آنجا که هنگام ورود اطلاعات، کتابهای کودکان و کمک‌درسی، با زدن علامت در فیلدهای مربوط (فیلد کودکان و کمک‌درسی) از سایر کتابها تفکیک می‌شوند، امکان گزارش‌گیری بر اساس این دو مشخصه نیز در این بانک اطلاعاتی منظور گردیده است. با استفاده از این امکان، تعداد کتابهای کودکان و کمک‌درسی در هر یک از سالهای مورد مطالعه مشخص گردید، ولی از آنجا که طی سالهای ۷۶ و ۷۷، بانک اطلاعات کتاب فاقد فیلد مشخص‌کننده کتابهای کمک‌درسی بود، تعیین آمار کتابهای کمک‌درسی طی سالهای ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷ به روشی دیگر انجام شد؛ بدین ترتیب که پس از گزارش‌گیری کلی از عناوین و مشخصات کتابهای این دو سال بر اساس رده‌بندی دیوئی و بررسی مشخصات تک‌تک کتابها، تعداد عناوین کمک‌درسی مشخص گردید.

در مورد کتابهای درسی و آموزشی، با مراجعه به بانک اطلاعاتی ناشران^۱، ابتدا گزارشی از نام ناشرانی که زمینه فعالیت آنها کتابهای آموزشی و دانشگاهی است، گرفته شد. سپس گزارشی از تعداد کتابهای منتشر شده توسط این ناشران در هر یک از سالهای ۷۶ تا ۸۳ تهیه گردید.

برای اطلاع از آمار کتابهای ناشران دولتی طی دوره هشت ساله مورد مطالعه، گزارش نام ناشران دولتی از بانک اطلاعاتی ناشران تهیه و سپس از بانک اطلاعاتی کتاب، گزارش تعداد کتابهای منتشر شده توسط این ناشران، گرفته شد.

۱. بانک اطلاعاتی ناشران نیز، در خانه کتاب، توسط نمایندگی جهانی شبکه تهیه و پشتیبانی می‌شود. این بانک حاوی تمامی اطلاعات مربوط به ناشران، مانند نام، نشانی، شماره تلفن، زمینه فعالیت ناشر و ... است.

اسامی ناشرانی که به طور متوسط هر سال ۱۰ کتاب منتشر کرده بودند، نیز از بانک اطلاعات کتاب گرفته شد.

به منظور گردآوری اطلاعات مربوط به تعداد دانشگاهها و دانشجویان دانشگاههای دولتی، پس از بررسی و مقایسه اطلاعات مربوط به دانشجویان و دانشگاهها در سالنامه آماری ایران و کتابهای آمار آموزش عالی، تهیه شده توسط مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، به دلیل جامع‌تر بودن آنها نسبت به سالنامه آماری، از کتابهای آمار آموزش عالی منتشر شده طی سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳ استفاده شد. آمار مربوط به تعداد واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی و تعداد دانشجویان آن طی این سالها، مستقیماً از اداره فناوری اطلاعات و ارتباطات دانشگاه آزاد اسلامی دریافت گردید.

برای کسب اطلاعات در مورد یارانه‌های دولتی در حوزه نشر و چگونگی تخصیص آن به مقوله‌های مختلف، مصاحبه انجام گرفت.

برای بررسی تأثیر ثبات یا بی‌ثباتی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی بر حوزه نشر از دیدگاه ناشران، از پرسشنامه‌ای با ۱۵ پرسش طیف‌دار (به شرح پیوست ۱) استفاده شد. بر اساس طیف لیکرت، پاسخهای پرسشنامه در طیفی ۵ قسمتی شامل گزینه‌های: کاملاً موافق، موافق، بی‌تفاوت، مخالف و کاملاً مخالف، تنظیم شد. به منظور سنجش میزان روایی و پایایی، ابتدا پرسشنامه به نمونه‌ای از ناشران (شامل ۲۰ ناشر) که به طور تصادفی انتخاب شده بودند، تقدیم شد. پس از آن، تحلیل پاسخهای داده شده با استفاده از فرمول آلفاکرونباخ، ضریب ۰/۷۶۶۴ را به نمایش گذارد که بیانگر ثبات درونی و پایایی خوب پرسشنامه بود. پرسشنامه‌ها در هجدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، بین ناشران جامعه آماری (۱۲۷ ناشر) توزیع شد که از این تعداد، فقط به ۸۶ پرسشنامه پاسخ داده شد. ۲۶ پرسشنامه دیگر با مراجعه مستقیم پژوهشگر به دفاتر انتشاراتی و تقدیم پرسشنامه به ناشران، تکمیل و جمع‌آوری شد.

گفتنی است، تمامی پرسشنامه‌ها در حضور پژوهشگر پاسخگویی شد. حضور پژوهشگر و ارائه توضیحات در مواقعی که فهم پرسش برای پاسخگو دشوار بود، مانع از ایجاد هرگونه شبهه و برداشت نادرست از پرسشها توسط ناشران پاسخگو شد.

تحلیل استنباطی یافته‌ها

داده‌های به دست آمده از طریق پرسشنامه‌ها، برای هر یک از سؤالاها به طور جداگانه، در جدولهای توزیع فراوانی ارائه گردید و نمودارهای مربوط به هر یک ترسیم شد. به منظور تحلیل داده‌ها، از آمار توصیفی و آمار استنباطی مناسب تحلیل پرسشنامه‌های طیف‌دار و آمار مناسب برای تعیین همبستگی احتمالی بین رشد انتشار کتاب با رشد تعداد دانشجویان، مؤسسه‌های آموزشی، تعداد کتابهای درسی، کمک‌درسی، کودکان و کتابهای ناشران دولتی استفاده شد. بدین منظور، برای پاسخ به هر یک از پرسشها، درصد فراوانی، میانگین و "مجذور کای" (X^2) محاسبه و نتایج به دست آمده در جدولهای جداگانه برای هر سؤال گنجانده شد. همچنین، بین پاسخ مجموعه پرسشهای بررسی کننده ثبات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی با تک‌تک پرسشهای دیگر، "ضریب همبستگی پیرسون" محاسبه گردید. این ضریب بین تعداد کل کتابهای منتشر شده طی سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳ با تعداد مؤسسه‌های آموزش عالی دولتی و آزاد و دانشجویان آنها و تعداد کتابهای درسی، کمک‌درسی، کودکان و کتابهای ناشران دولتی نیز محاسبه و ضرایب محاسبه شده در جدولهای مربوط ارائه شد.

آزمون فرضیه‌ها

در این پژوهش، برای رد یا اثبات فرضیه‌ها به ترتیب زیر عمل شده است:

فرضیه اول: با بررسی پاسخ پرسشهای ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳ و ۱۴ در پرسشنامه

فرضیه دوم، قسمت الف: با بررسی پاسخهای داده شده به پرسشهای ۶، ۷ و ۹

فرضیه دوم، قسمت ب: با بررسی پاسخهای پرسش ۸ و نیز محاسبه میزان همبستگی آمار دانشجویان و مراکز آموزش عالی و آمار مربوط به تعداد کتابهای درسی و کمک‌درسی، طی سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳، با تعداد کل کتابهای منتشر شده در این سالها.

فرضیه دوم، قسمت ج: با بررسی پاسخهای ناشران به پرسش ۱۵ و نیز محاسبه ضریب همبستگی بین آمار کتابهای کودکان و نوجوانان و تعداد کل کتابهای منتشر شده طی سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳.

فرضیه دوم، قسمت د: از طریق محاسبه همبستگی آمار کتابهای ناشران دولتی و کل کتابهای منتشر شده طی سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳.

پاسخ هر یک از پرسشها در برگیرنده طیفی شامل آرای کاملاً موافق، موافق، بی تفاوت، مخالف، کاملاً مخالف بود که فراوانی افراد دارای هر یک از این آرا، برای هر سؤال در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی پاسخهای ارائه شده به هر سؤال در طیف پنج بخشی

سؤالها	کاملاً موافق	موافق	بی تفاوت	مخالف	کاملاً مخالف
۱	۴۰	۵۰	۶	۹	۱
۲	۲۴	۵۳	۴	۱۹	۶
۳	۲۷	۴۱	۱۲	۲۰	۶
۴	۵	۴۹	۱۳	۲۵	۱۴
۵	۳۰	۵۵	۸	۱۱	۲
۶	۱۶	۴۳	۲۵	۱۴	۸
۷	۳۰	۵۳	۹	۱۲	۲
۸	۱۶	۳۸	۳۵	۱۲	۵
۹	۱۴	۴۸	۱۰	۱۴	۲۰
۱۰	۱۵	۳۲	۲۰	۲۸	۱۱
۱۱	۱۴	۳۰	۱۹	۳۴	۹
۱۲	۱۳	۳۴	۲۴	۲۳	۱۲
۱۳	۱۳	۳۳	۲۲	۲۶	۱۲
۱۴	۱۱	۳۹	۱۸	۳۰	۸
۱۵	۱۵	۳۵	۳۳	۱۴	۹

مجذور کای محاسبه شده برای پاسخها نیز مطابق جدول ۲ است:

جدول ۲. مجذور کای محاسبه شده برای سؤالهای پرسشنامه

سؤالها	مجذور کای	درجه آزادی	P
۱	۹۲/۹۶۲	۴	۰/۰۰۰
۲	۷۳/۱۵۱	۴	۰/۰۰۰

دیدگاه ناشران دربارهٔ ثبات سیاسی و اقتصادی حاکم بر نشر کتاب ... / ۴۵

۰/۰۰۰	۴	۳۵/۰۳۸	۳
۰/۰۰۰	۴	۵۵/۱۳۲	۴
۰/۰۰۰	۴	۸۸/۰۵۷	۵
۰/۰۰۰	۴	۳۵/۰۳۸	۶
۰/۰۰۰	۴	۷۹/۷۵۵	۷
۰/۰۰۰	۴	۳۹/۹۴۳	۸
۰/۰۰۰	۴	۴۴/۷۵۵	۹
۰/۰۰۶	۴	۱۴/۴۷۲	۱۰
۰/۰۰۰	۴	۲۱/۰۷۵	۱۱
۰/۰۰۴	۴	۱۵/۴۱۵	۱۲
۰/۰۰۵	۴	۱۴/۸۴۹	۱۳
۰/۰۰۰	۴	۳۲/۲۰۸	۱۴
۰/۰۰۰	۴	۲۶/۸۳۰	۱۵

فرضیه اول

به منظور بررسی فرضیه اول، پاسخهای ارائه شده به این ۱۰ سؤال مربوط به این

فرضیه یکجا تحلیل شد:

جدول ۳. توزیع فراوانی پاسخ سوالهای مربوط به ثبات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی

سؤالها	کاملاً موافق	موافق	بی تفاوت	مخالف	کاملاً مخالف	تعداد
۱	۴۰	۵۰	۶	۹	۱	۱۰۶
۲	۲۴	۵۳	۴	۱۹	۶	۱۰۶
۳	۲۷	۴۱	۱۲	۲۰	۶	۱۰۶
۴	۵	۴۹	۱۳	۲۵	۱۴	۱۰۶
۵	۳۰	۵۵	۸	۱۱	۲	۱۰۶
۱۰	۱۵	۳۲	۲۰	۲۸	۱۱	۱۰۶
۱۱	۱۴	۳۰	۱۹	۳۴	۹	۱۰۶
۱۲	۱۳	۳۴	۲۴	۲۳	۱۲	۱۰۶
۱۳	۱۳	۳۳	۲۲	۲۶	۱۲	۱۰۶
۱۴	۱۱	۳۹	۱۸	۳۰	۸	۱۰۶

مجموع	۱۹۲	۴۱۶	۱۴۶	۲۲۵	۸۱	۱۰۶۰
درصد	۱۸/۱	۳۹/۲۴	۱۳/۸	۲۱/۲۲	۷/۶۴	۱۰۰

چنانکه که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود، در مجموع ۵۷/۳۴٪ از ناشران (آرای موافق و کاملاً موافق) وجود ثبات نسبی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی حاکم بر جامعه را طی سالهای ۱۳۷۶ تا ۸۳ قبول دارند و ۲۸/۸۶٪ از آنان (ناشران مخالف و کاملاً مخالف) نیز حاکمیت ثبات نسبی بر جامعه را تأیید نکرده‌اند. در عین حال ۱۳/۸٪ رای بی‌تفاوت، بویژه برای برخی از سؤالها، این نکته را به ذهن می‌آورد که ناشران نیز نتوانسته‌اند در مورد برخی سؤالها نظر قاطع خود را اعلام کنند. این مورد می‌تواند ناشی از واقعیات، ناآگاهی یا محافظه‌کاری باشد. هر یک از این موارد که دخالت داشته باشند، موجب شده‌اند که مقدار کای در مرز ثبات و بی‌ثباتی، در نوسان نشان داده شود.

برای کاهش میزان ابهام، به فراوانی‌های مندرج در جدول ۳ بیشتر توجه شد. همان‌طور که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود، در توزیع نظرها، تفاوت‌های بسیاری وجود دارد. بویژه فراوانی گزینه «بی‌تفاوت» در مواردی قابل توجه است. وجود این دو مورد، دستیابی به تفاوت بین نظرهای موافق و مخالف را بر اساس مربع کای ۵ خانه‌ای، با ابهام مواجه می‌سازد. بر این اساس، با حذف بی‌تفاوتها و محاسبه مجذور کای جمع گروه موافق به بالا و مخالف به بالا که نتایج آن در جدول ۱-۳ نشان داده شده است، اطلاعات بیشتری به دست آمد که پس از درج جدول به شرح آن پرداخته می‌شود.

جدول ۱-۳. توزیع فراوانی و P گروه موافق به بالا و مخالف به بالا در پاسخ سؤالهای مربوط به ثبات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی

سؤالها	مجموع موافق و کاملاً موافق	مجموع مخالف و کاملاً مخالف	P
۱	۹۰	۱۰	$P=۰/۰۰۰$
۲	۷۷	۲۵	$P=۰/۰۰۰$
۳	۶۸	۲۶	$P=۰/۰۰۰$
۴	۵۴	۳۹	$P=۰/۱۱۵۵$
۵	۸۵	۱۳	$P=۰/۰۰۰$
۱۰	۴۷	۳۹	$P=۰/۳۹۲۶$

دیدگاه ناشران دربارهٔ ثبات سیاسی و اقتصادی حاکم بر نشر کتاب ... / ۴۷

P=۰/۹۱۱۱	۴۳	۴۴	۱۱
P=۰/۱۸۱۶	۳۵	۴۷	۱۲
P=۰/۳۸۶۸	۳۸	۴۶	۱۳
P=۰/۱۹۷۷	۳۸	۵۰	۱۴

چنانکه در جدول ۳-۱ قابل مشاهده است، جمع موافقان در ۴ مورد به شکل معناداری از جمع مخالفان بیشتر است که مؤید آن قسمت از فرضیه اصلی است که با خود ناشران در پیوند تنگاتنگ است. این موارد عبارتند از موارد مندرج در پرسشهای:

۱. طی هشت سال گذشته این امکان فراهم بوده که با حوصله و صبر آثاری را برای نشر انتخاب کنم.

۲. طی هشت سال گذشته این امکان فراهم بوده که طبق برنامه‌ای منظم و نسبتاً دقیق به کار نشر پردازم.

۳. طی هشت سال گذشته این امکان فراهم بوده که تعداد بیشتری از انتشاراتم را در زمان‌بندی خاص منتشر کنم.

۵. طی هشت سال گذشته این امکان فراهم بوده که انگیزه نشر آثار باارزش دیگر در من وجود داشته باشد.

در ۶ مورد، دیگر تفاوت موافقان و مخالفان معنادار نیست. این ۶ مورد همگی به شرایط برون سازمانی ناشران مربوط است. به این موارد در پرسشهای زیر اشاره شده است:

۴. طی هشت سال گذشته، این امکان فراهم بوده که از ثبات نسبی که بر کار نشر حاکم بوده است، راضی باشم

۱۰. طی هشت سال گذشته این امکان فراهم بوده که از تغییرات شدید وضعیت اجتماعی و در نتیجه بی‌مصرف شدن آنچه در دست انتشار دارم، نگران نباشم.

۱۱. طی هشت سال گذشته این امکان فراهم بوده که از تغییرات شدید وضعیت اقتصادی و در نتیجه از دست رفتن بازار آنچه در دست انتشار دارم، نگران نباشم.

۱۲. طی هشت سال گذشته این امکان فراهم بوده که از تغییرات شدید سیاسی و در نتیجه ایجاد مانع برای آنچه که منتشر کرده و یا در دست انتشار دارم، نگران نباشم.

۱۳. طی هشت سال گذشته این امکان فراهم بوده که از تغییرات شدید قوانین و آیین‌نامه‌ها و سردرگمی حاصل از این تغییرات، نگران نباشم.

۱۴. طی هشت سال گذشته این امکان فراهم بوده که رشد قابل توجه و سال افزون عناوین کتابها را دلیل وجود بازاری نسبتاً مناسب تلقی کنم.

بنابر موارد بالا، عوامل درون سازمانی مطرح در این تحقیق مثبت و عوامل برون سازمانی در کل نه مثبت و نه منفی تلقی شده. این موارد به دو گونه می‌تواند تفسیر شود؛ نخست اینکه تغییرات در عوامل بیرونی گاه مثبت و گاه منفی بوده است که در کل به میانگین متوسط انجامیده است که نه می‌توان آن را بد و نه می‌توان خوب تلقی کرد. اما بنا به شواهد مندرج در جدول ۱-۳، همواره بیشتر از ۵۰٪ افراد نظر موافق داشته‌اند تا نظر مخالف که هم جهت با ادعای فرضیه است.

در جدول شماره ۴، مجموع فراوانی آرای داده شده به ۱۰ سؤال مذکور، که در جدول بالا محاسبه شد، وزن‌دهی شده است؛ یعنی به هر رأی کاملاً موافق ۵ امتیاز، به هر رأی موافق ۴، رأی بی تفاوت ۳، رأی مخالف ۲ و به هر رأی کاملاً مخالف ۱ امتیاز داده شده و سپس درصد هر یک محاسبه شده است:

جدول ۴. توزیع مجموع فراوانی‌های وزن‌دهی شده برای پاسخ سؤالهای مربوط به ثبات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی

مجموع	کاملاً مخالف (۱ امتیاز)	مخالف (۲ امتیاز)	بی تفاوت (۳ امتیاز)	موافق (۴ امتیاز)	کاملاً موافق (۵ امتیاز)	
۳۵۹۳	۸۱	۴۵۰	۴۳۸	۱۶۶۴	۹۶۰	مجموع فراوانی وزن‌دهی شده برای پاسخ ۱۰ سؤال
۱۰۰	۲/۲۵	۱۲/۵۲	۱۲/۲	۴۶/۳۱	۲۶/۷	درصد

دیدگاه ناشران دربارهٔ ثبات سیاسی و اقتصادی حاکم بر نشر کتاب ... / ۴۹

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، پس از وزندهی پاسخها نیز، امتیاز افرادی که پاسخ مثبت داده‌اند بیشتر از امتیاز افرادی است که پاسخ منفی داده‌اند؛ بدین ترتیب که در مجموع ۷۳/۰۱٪ از وزن‌ها به ناشرانی اختصاص دارد که وجود ثبات نسبی را تأیید کرده و ۱۴/۷۷ درصد وزن‌ها نیز به آن دسته از ناشران تعلق گرفته که به وجود این ثبات، رأی مخالف و کاملاً مخالف داده‌اند که این نیز دلیلی دیگر بر گرایش به تأیید فرضیه وجود ثبات نسبی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در این دوره است.

از طرفی، به هر یک از این ۱۰ پرسش، ۱۰۶ نفر پاسخ داده‌اند (جدول صفحه قبل). بنابراین، در مجموع ۱۰۶۰ نفر به همه این ۱۰ پرسش پاسخ داده‌اند. اگر تمامی این افراد نظر کاملاً مخالف داشتند، با توجه به اینکه امتیاز ۱ برای رای کاملاً مخالف در نظر گرفته شده، مجموع فراوانی وزندهی شده پاسخها، $1060 \times 1 = 1060$ می‌شد و اگر همه افراد رأی کاملاً موافق داشتند، با توجه به امتیاز در نظر گرفته شده برای رأی کاملاً موافق (۵)، مجموع فراوانی وزندهی شده $1060 \times 5 = 5300$ می‌شد که در واقع بیشترین مجموع امتیاز فراوانی ممکن برای این سؤالهاست. در صورتی که جمع فراوانی واقعی پاسخ سؤالها، پس از وزندهی عدد ۳۵۹۳ محاسبه شده است؛ یعنی اگر ۱۰۰ درصد افراد، در مورد این پرسشها، رأی کاملاً موافق داشتند، مجموع فراوانی وزندهی شده آنان عدد ۵۳۰۰ به دست می‌آمد، حالا که این مجموع عدد ۳۵۹۳ به دست آمده، معلوم می‌شود که ۶۷/۷۹٪ افراد رأی کاملاً موافق داشته و از نظر آنان در هشت سال گذشته ثبات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی بر جامعه حاکم بوده است.

بین مجموع فراوانی‌های محاسبه شده در ۱۰ سؤالی که فرضیه ثبات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی را اثبات کرد و ۵ پرسش دیگر پرسشنامه؛ یعنی در واقع بین وجود ثبات (سیاسی، اجتماعی و اقتصادی) و تعلق یارانه‌های دولتی به ناشران، سهلتر شدن امکانات فنی نشر، افزایش تعداد مؤسسه‌های آموزشی و دانشجویان و در نتیجه افزایش نیاز به کتابهای درسی و کمک‌درسی، خرید کتاب از ناشر برای کتابخانه‌ها توسط وزارت ارشاد و نیز افزایش تعداد کل کتابها، متأثر از کتابهای کودکان، ضریب همبستگی پیرسون محاسبه شد که نتایج به دست آمده به شرح جدول شماره ۵ است.

جدول ۵. ضریب همبستگی سؤالیهای مربوط به ثبات با ۵ سؤال دیگر پرسشنامه

	وجود ثبات سیاسی	
		ضریب همبستگی
بهره‌مندی ناشران از یارانه‌های دولتی در حوزه نشر	P	۰/۶۰
	تعداد	۵
	ضریب همبستگی	۰/۹۱۷×
آسان‌تر شدن و در اختیار داشتن امکانات فنی نشر	P	۰/۰۲۹
	تعداد	۵
	ضریب همبستگی	۰/۶۲۹
افزایش مؤسسه‌های آموزشی و تعداد دانشجویان	P	۰/۲۵۵
	تعداد	۵
	ضریب همبستگی	۰/۸۲۵
خرید کتاب از ناشر برای کتابخانه‌ها توسط وزارت ارشاد	P	۰/۰۸۶
	تعداد	۵
	ضریب همبستگی	۰/۶۰۹
افزایش تعداد کل کتابها تحت تأثیر کتابهای کودکان و نوجوانان	P	۰/۲۷۶
	تعداد	۵

بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی پیرسون که در جدول شماره ۵ آمده است، بین وجود ثبات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی از یک طرف و سهولت امکانات فنی نشر، رابطه‌ای مستقیم و معنادار وجود دارد؛ بدین معنا که از نظر ناشران در شرایط ثبات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، امکانات فنی نشر بهبود یافته و راحت‌تر در اختیار آنان قرار می‌گیرد. ولی تعلق یارانه‌های دولتی و خرید کتاب توسط دولت از ناشر و نیز افزایش تعداد مؤسسه‌های آموزشی، ارتباطی مستقیم و معنادار با ثبات شرایط سیاسی، اجتماعی و اقتصادی حاکم بر جامعه ندارد. همچنین، از دید ناشران، در شرایط ثبات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، افزایش تعداد کتابهای منتشر شده در کشور، رابطه‌ای با رشد تعداد عناوین کتابهای کودک ندارد.

فرضیه دوم

درستی قسمت الف از فرضیه دوم، با توجه به تعداد موافقان و مخالفان پرسشهای ۶، ۷ و ۹ و مجذور کای محاسبه شده برای پاسخهای هر یک از این سه پرسش، ثابت شد.

دیده‌گاه ناشران دربارهٔ ثبات سیاسی و اقتصادی حاکم بر نشر کتاب ... / ۵۱

هر چند درستی قسمت ب تا حدی توسط ناشران تأیید و در مورد آمار کتابهای کودکان نیز از آنان نظرخواهی شد، اما به منظور اثبات درستی قسمتهای ب، ج و د، از فرضیه دوم به کمک آمار دقیق، ابتدا جدولهایی از آمارهای زیر، ارائه شده است:

- تعداد دانشگاهها و مراکز آموزش عالی دولتی و دانشجویان این مراکز طی سالهای تحصیلی ۱۳۷۷-۱۳۷۶ تا ۱۳۸۲-۸۳

- تعداد واحدهای دانشگاهی دانشگاه آزاد اسلامی و دانشجویان آنها طی سالهای

تحصیلی ۱۳۷۷ - ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳-۸۴

- تعداد کتابهای درسی طی سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳

- تعداد کتابهای کمک‌درسی طی سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳

- تعداد کتابهای کودکان و نوجوانان طی سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳

- تعداد کتابهای منتشر شده توسط ناشران دولتی طی سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳

- تعداد کل کتابهای منتشر شده در کشور طی سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳

جدول ۶. تعداد دانشگاهها و مراکز آموزش عالی دولتی

و تعداد دانشجویان آنها طی سالهای ۸۳-۷۶

سال تحصیلی	تعداد مراکز آموزش عالی دولتی	تعداد دانشجویان
۱۳۷۶-۷۷	۲۵۶	۶۲۵۳۸۰
۱۳۷۷-۷۸	۲۵۶	۶۳۸۹۱۳
۱۳۷۸-۷۹	۲۵۶	۶۷۸۶۵۲
۱۳۷۹-۸۰	۲۷۵	۷۳۳۵۲۷
۱۳۸۰-۸۱	۲۹۷	۷۵۹۸۷۰
۱۳۸۱-۸۲	۲۹۸	۸۰۹۵۶۷
۱۳۸۲-۸۳	۲۹۲	۹۲۳۹۱۳

جدول ۷. تعداد واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی

۱. مرجع: آمار آموزش عالی ایران. تهران: موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۸۲.

و تعداد دانشجویان آنها طی سالهای ۸۳-۷۶^۱

تعداد دانشجویان	تعداد واحدهای دانشگاهی	سال تحصیلی
۶۵۹۲۲۰	۱۵۲	۱۳۷۶-۷۷
۸۶۶۵۲۹	۱۵۷	۱۳۷۷-۷۸
۷۲۶۲۲۸	۱۷۳	۱۳۷۸-۷۹
۸۴۳۴۷۳	۱۹۰	۱۳۷۹-۸۰
۸۰۶۷۳۹	۲۰۵	۱۳۸۰-۸۱
۹۰۴۸۶۹	۲۲۱	۱۳۸۱-۸۲
۹۶۸۲۰۶	۲۵۳	۱۳۸۲-۸۳
۱۰۹۸۲۳۰	۲۷۸	۱۳۸۳-۸۴

جدول ۸. تعداد کتابهای درسی و آموزشی منتشر شده طی سالهای ۸۳-۷۶

تعداد کتابهای درسی	سال
۲۵۸۳	۱۳۷۶
۲۷۲۳	۱۳۷۷
۳۲۴۶	۱۳۷۸
۳۹۳۳	۱۳۷۹
۴۳۹۷	۱۳۸۰
۵۳۵۱	۱۳۸۱
۵۸۱۱	۱۳۸۲
۵۷۱۸	۱۳۸۳

جدول ۹. تعداد کتابهای کمک‌درسی منتشر شده طی سالهای ۸۳-۷۶

تعداد کتابهای کمک‌درسی	سال
۲۱۷۶	۱۳۷۶

۲. مرجع: دانشگاه آزاد اسلامی، اداره کل فناوری اطلاعات و ارتباطات

دیدگاه ناشران دربارهٔ ثبات سیاسی و اقتصادی حاکم بر نشر کتاب ... / ۵۳

۱۹۸۶	۱۳۷۷
۲۵۰۷	۱۳۷۸
۳۳۲۸	۱۳۷۹
۳۶۷۴	۱۳۸۰
۵۰۴۹	۱۳۸۱
۵۲۰۷	۱۳۸۲
۵۶۹۱	۱۳۸۳

جدول ۱۰. تعداد کتابهای کودکان منتشر شده طی سالهای ۷۶-۸۳

تعداد کتابهای کودکان	سال
۲۸۷۰	۱۳۷۶
۲۶۱۲	۱۳۷۷
۳۱۰۸	۱۳۷۸
۳۵۲۸	۱۳۷۹
۴۹۷۲	۱۳۸۰
۵۴۷۹	۱۳۸۱
۵۵۷۸	۱۳۸۲
۵۱۴۳	۱۳۸۳

جدول ۱۱. تعداد کتابهای منتشر شده توسط ناشران دولتی طی سالهای ۷۶-۸۳

تعداد کتابهای ناشران دولتی	سال
۲۹۵	۱۳۷۶
۳۴۵	۱۳۷۷
۴۳۴	۱۳۷۸
۵۶۰	۱۳۷۹
۸۰۵	۱۳۸۰
۶۵۲	۱۳۸۱
۵۲۲	۱۳۸۲
۴۸۶	۱۳۸۳

جدول ۱۲. تعداد کل کتابهای منتشر شده در کشور طی سالهای ۸۳-۱۷۶

سال	تعداد کل کتابها
۱۳۷۶	۱۵۴۸۱
۱۳۷۷	۱۷۴۱۸
۱۳۷۸	۲۱۳۹۳
۱۳۷۹	۲۴۷۹۴
۱۳۸۰	۳۲۳۶۱
۱۳۸۱	۳۶۱۱۱
۱۳۸۲	۳۷۲۰۲
۱۳۸۳	۳۹۱۴۵

جدولهای ۶ تا ۹ به مورد ب از فرضیه دوم و جدولهای ۱۰ و ۱۱، به ترتیب به موارد ج و د، اشاره دارند. چنانکه ملاحظه می‌شود، در تمامی موارد کم و بیش شاهد رشد سال افزون فراوانی‌ها، متناسب با رشد منطقی تعداد کل کتابهای منتشر شده در طی سالهای مورد مطالعه هستیم. به منظور اثبات این مدعا، از آزمون پیرسون برای نشان دادن همبستگی بین تعداد کل کتابهای انتشار یافته و موارد مذکور در قسمتهای الف، ب و ج استفاده شده است. نتایج این آزمون در جدول شماره ۱۳ نشان داده شده است:

۱. مرجع، آمار مربوط به تعداد کتابهای درسی، کمک‌درسی، کودکان، ناشران دولتی و تعداد کل کتابهای منتشر شده طی سالهای ۷۶ تا ۸۳، بانک اطلاعات خانه کتاب ایران است.

دیدگاه ناشران دربارهٔ ثبات سیاسی و اقتصادی حاکم بر نشر کتاب ... / ۵۵

جدول ۱۳. ضریب همبستگی بین تعداد کل کتابهای منتشر شده و موارد مذکور در قسمتهای ب، ج و د، از فرضیه دوم

	تعداد کل کتابهای منتشر شده بین سالهای ۷۶ تا ۸۳	
	ضریب همبستگی	
تعداد دانشگاهها و مراکز آموزش عالی دولتی بین سالهای تحصیلی ۷۷-۱۳۷۶ تا ۸۳-۱۳۸۲	۰/۹۵۲××	
	P	۰/۰۰۱
	تعداد	۷
تعداد دانشجویان دانشگاههای دولتی بین سالهای تحصیلی ۷۷-۱۳۷۶ تا ۸۳-۱۳۸۲	۰/۹۳۸××	
	P	۰/۰۰۲
	تعداد	۷
تعداد واحدهای دانشگاهی دانشگاه آزاد اسلامی بین سالهای تحصیلی ۷۷-۱۳۷۶ تا ۸۴-۱۳۸۳	۰/۹۵۱××	
	P	۰/۰۰۰
	تعداد	۸
تعداد دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی بین سالهای تحصیلی ۷۷-۱۳۷۶ تا ۸۴-۱۳۸۳	۰/۷۹۵×	
	P	۰/۰۱۸
	تعداد	۸
تعداد کتابهای درسی منتشر شده بین سالهای ۷۶ تا ۸۳	۰/۹۸۶××	
	P	۰/۰۰۰
	تعداد	۸
تعداد کتابهای کمک درسی منتشر شده بین سالهای ۷۶ تا ۸۳	۰/۹۷۳××	
	P	۰/۰۰۰
	تعداد	۸
تعداد کتابهای کودکان منتشر شده بین سالهای ۷۶ تا ۸۳	۰/۹۷۱××	
	P	۰/۰۰۰
	تعداد	۸
تعداد کتابهای ناشران دولتی منتشر شده بین سالهای ۷۶ تا ۸۳	۰/۶۵۳	
	P	۰/۷۹
	تعداد	۸

بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی پیرسون که در جدول ۱۳ آمده است، بین تعداد دانشگاهها و مراکز آموزشی عالی دولتی و تعداد واحدهای دانشگاهی دانشگاه آزاد اسلامی با تعداد کل کتابهای منتشر شده در کشور طی سالهای ۷۶ تا ۸۳ رابطه‌ای مستقیم و معنادار وجود دارد. همچنین این رابطه مستقیم و معنادار بین تعداد دانشجویان دانشگاههای دولتی و آزاد با کل کتابهای منتشر شده در این سالها نیز مشاهده می‌شود. هرچند سنجش این ارتباط در مقوله‌ای جداگانه کاری الزامی است، لیکن این امر نشان می‌دهد که طی این سالها با افزایش تعداد مراکز آموزش عالی و دانشجویان این مراکز و افزایش نیاز به کتاب برای دانشجویان، بازار کتاب نیز با افزایش برونداد مواجه شده است. بین میزان انتشار کتابهای درسی و کل کتابهای منتشر شده بین سالهای ۷۶ تا ۸۳ و همچنین بین میزان انتشار کتابهای کمک‌درسی و کودکان با کل کتابهای منتشر شده بین سالهای مزبور، رابطه‌ای مستقیم و معنادار وجود دارد؛ بدین معنا که افزایش میزان انتشار کتابها بین این سالها، تحت تأثیر افزایش این گونه کتابها بوده است.

تعداد کتابهای منتشر شده توسط ناشران دولتی در سالهای فوق، هرچند رابطه مستقیم با افزایش میزان انتشار کل کتابها در این سالها دارد، لیکن این رابطه بسیار ضعیف بوده و معنادار نیست. بر همین اساس، می‌توان استنباط نمود که تلاش ناشران دولتی و روند افزایش کتابهای منتشر شده از سوی آنان تأثیر چندانی بر روند رشد انتشار کتابها بین سالهای ۷۶ تا ۸۳ نداشته است و صرفاً روند افزایش متعارف خود را طی نموده است. این امر ممکن است به متغیرهای دیگری وابسته باشد که از دید محقق به دور مانده‌اند و باید در مقوله‌ای جداگانه به آن پرداخته شود. بدین ترتیب، درستی قسمتهای ب، ج و د، در فرضیه دوم اثبات می‌شود.

نتیجه‌گیری

چنانکه در بحثهای مربوط به مندرجات جدول ۱-۳ آمد، ۴ پرسش از فرضیه کلی که مربوط به عوامل درون‌سازمانی نشر بودند مورد تأیید قرار گرفت و ۶ پرسش از فرضیه کلی که مربوط به عوامل برون‌سازمانی بودند و بیشترین ارتباط را با ثبات اقتصادی،

دیدگاه ناشران دربارهٔ ثبات سیاسی و اقتصادی حاکم بر نشر کتاب ... / ۵۷

اجتماعی و سیاسی نشر داشتند، مورد تأیید قرار نگرفت. اما در همه این شش مورد، درصد موافقان در مقایسه با مخالفان (با حذف بی تفاوتها) بیش از ۵۰ بود (دامنه ۵۸٪ - ۵۰/۵٪). بنابراین، با تقسیم عناصر متشکله، فرضیه کلی به دو خرده مقیاس معیارهای درون‌سازمانی و برون‌سازمانی، می‌توان نتیجه گرفت که خرده مقیاس درون‌سازمانی فرضیه کلی مورد تأیید بوده و خرده مقیاس برون‌سازمانی فرضیه کلی تأیید نمی‌شود؛ اما به لحاظ نزدیکی تعداد موافقان و مخالفان منتفی نیز تلقی نمی‌گردد.

فرضیه دوم تحقیق نیز که فواید مادی متأثر از یارانه‌های دولتی و سهولت امکانات فنی نشر را مورد آزمون قرار داد، مورد تأیید قرار گرفت و نشان داد که این دو مورد یا ترکیبی از آنها، بر افزایش تولید کتاب در سالهای موردنظر، تأثیر مثبت داشته‌اند. بین افزایش مؤسسه‌های آموزشی و تعداد دانشجویان، تعداد کتابهای درسی و کمک‌درسی و کتابهای کودکان و کل کتابهای منتشر شده در سالهای مورد بررسی رابطه وجود دارد و تأثیر این موارد انکارناپذیر است. در این میان، حجم کتابهای منتشر شده توسط سازمانهای دولتی با رشد سالانه کل کتابها همتراز نبوده است. به نظر ناشران، کتابهای کودکان در رشد انتشار کتابها تأثیر اساسی نداشته است، اما همبستگی بین تعداد این دو در سالهای متفاوت، مخالف نظر ناشران است.

تمامی این موارد، این اندیشه را به ذهن متبادر می‌سازد که در دوره مورد مطالعه، نوعی آزادی با تأثیر مثبت بر روند تألیف و ترجمه - از نوعی که قبل از این دوره تجربه نشده - وجود داشته است. هر چند برای رأی قطعی دادن در این مورد باید شرایط و آمار نشر در سالهای آینده مورد بررسی قرار گیرد و با شرایط این دوره مقایسه شود تا مشخص گردد که آیا واقعاً چنین آزادی در این دوره هشت ساله وجود داشته است یا نه.

منابع

- آذرنگ، عبدالحسین (۱۳۷۴). "دوره‌های عادی و بحرانی نشر کتاب در ایران (۱۳۲۰-۱۳۷۰)". دانشگاه انقلاب، ویژه کتاب و کتابخوانی. تهران: جهاد دانشگاهی، ۳۷-۵۰.
- آذرنگ، عبدالحسین (۱۳۵۴). "نشر کتاب در ایران". نامه انجمن کتابداران ایران. دوره ۸، ۱۰-۹.
- آمار آموزش عالی ایران، سال تحصیلی ۷۷-۱۳۷۶. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۷۷.
- آمار آموزش عالی ایران، سال تحصیل ۷۸-۱۳۷۷. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۷۸.
- آمار آموزش عالی ایران، سال تحصیلی ۷۹-۱۳۷۸. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۷۹.
- آمار آموزش عالی ایران، سال تحصیلی ۸۰-۱۳۷۹. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۸۰.
- آمار آموزش عالی ایران، سال تحصیلی ۸۱-۱۳۸۰. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۸۱.
- آمار آموزش عالی ایران، سال تحصیلی ۸۲-۱۳۸۱. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۸۲.
- آمار آموزش عالی ایران، سال تحصیلی ۸۳-۱۳۸۲. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۸۳.
- احمدی، عبدالرحیم (۱۳۳۷). "نظری به آمار کتابهای چاپی در ایران". سخن. دوره ۹، ۱۷۷-۱۶۸.

————— دیدگاه ناشران دربارهٔ ثبات سیاسی و اقتصادی حاکم بر نشر کتاب ... / ۵۹

- بهروز، الف، (۱۳۷۰). "نگاهی به آمار کتابهای کودکان و نوجوانان

(۱۳۵۸ - ۱۳۶۲)", کتابنما، تهران: اسپرک، ۴۴۸ - ۴۴۵

- مرادی، نورالله (۱۳۵۸). "بررسی اجمالی نشر کتاب در سال ۱۳۵۷"، نامه انجمن

کتابداران ایران، دوره ۱۰، شماره ۱ و ۲، ۸-۱.

- مهدیانی، علیرضا؛ مرتضوی، حسن (۱۳۸۲). "سیمای نشر کتاب در ایران طی دو

دهه اخیر"، رهیافت، شماره ۳۱، پاییز و زمستان ۳۱-۲۴.

- "وضعیت چاپ و نشر کتاب در سالهای اخیر"، سروش، شماره ۷۲۰، آذر ۱۳۷۳:

۲۳-۲۲.

-Chakava, Henry.- Kenya publishing: independence and available:www.bc.edu/bcrg/avp/soe/cihe/publications/pub-pdf/chakava.pdf.

SID

سرویس های
ویژه

سرویس ترجمه
تخصصی

کارگاه های
آموزشی

بلاگ
مرکز اطلاعات علمی

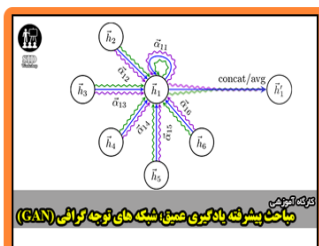

عضویت در
خبرنامه

فیلم های
آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

مباحث پیشرفته یادگیری عمیق؛
شبکه های توجه گرافی
(Graph Attention Networks)

کارگاه آنلاین آموزش استفاده از
وب آوساینس

کارگاه آنلاین مقاله روزمره انگلیسی